

Ljubljane. Knjiga je zanimivo branje tako za ljubitelje arheologije kot tudi za arheologe. Opremljena je s številnimi rekonstrukcijami ter barvnimi fotografijami najdišč in restavriranega in razstavljenega gradiva. Pet slovenskih arheologov je prispevalo besedila o načinih življenja v različnih obdobjih, zgodovino raziskovanj posameznih najdišč in zgodovinsko ozadje. Tatjana Bregant je opisala paleolitik, neolitik in eneolitik, Ivan Puš mlajšo bronasto in železno dobo, Ljudmila Plesničar Gec je predstavila antično Emono, obdobje preseljevanja ljudstev in zgodnji srednji vek je opisala Irena Sivec, Martin Horvat pa raziskave Ljubljanskega gradu.

Poselitev prostora Ljubljanske kotline je bila že od vsega začetka zanimiva, ker je povezava med Apeninskim polotokom, preostalo Evropo in Balkanom. V paleolitiku imamo na prostoru Ljubljanskega barja malo najdb; najstarejše so z osamelca Hruševica pri Vrhniku, ki jih primerjajo z gradivom iz Betalovega Spodmola. To je čas večjih klimatskih sprememb, ki so vplivale tudi na selekcijo med živalsko populacijo. V mezolitiku imamo na istem območju nižinska naselja (Breg pri Škofljici), prebivalci pa se ukvarjajo z lovom in nabiralništvom. Edina udomačena žival je pes. Najintenzivnejša prazgodovinska poselitev Ljubljanskega barja je v neolitik in eneolitik v času kolišč, katerih koli so bili večkrat celo ponovno uporabljeni v novih naselbinah. Pri gospodarstvu in obrti je imela pomembno vlogo izdelava lončenine, kamnita in koščena orodja, izdelava kulturnih kipcev ter metalurgija, ki se kaže v najdbah kalupov in kovinskih izdelkov. Zaradi vlažnega močvirskega okolja so se zelo dobro ohranili leseni izdelki kot npr. čolni-deblaki, ki so služili za transport in so pomembni zaradi možnosti radiokarbonskega ter dendrokronološkega datiranja. Pomembne za rekonstrukcijo okolja in družbene strukture so najdbe peloda, semen, lesa in kostnega gradiva. Že od 1. tisočletja pr. n. št. naprej je čez ta prostor vodila t. i. "jantarna pot", ki je bila eden glavnih vzrokov za neprekinjeno poselitev Ljubljanske kotline. V mlajši bronasti in železni dobi poselijo Ljubljanski grad nosilci kulture žarnih grobišč. Gradiva iz naselbin tega časa nimamo, izkopano pa je bilo grobišče na dvorišču SAZU. V 8. stoletju pr. n. št. poseljenost Ljubljane upada in hkrati narašča na okoliških vzpetinah-na Molniku in Magdalenski gori pri Šmarju.

Rimljani že v 1. stoletju pr. n. št. poselijo spodnje terase južne strani, v zgodnjem avgustejskem obdobju pa je bila v Emoni ustanovljena rimska kolonija (domnevno po odhodu rimske legije XV. Apollinaris). Pomembno vlogo pri komunikacijah in transportu je igrala plovna Ljubljanica, ki je pomembno najdišče podvodnih najdb. Mesto je bilo sestavljeno iz petih mestnih četrti, ki so jih arheologi definirali glede na gospodarske dejavnosti. Obzidje je imelo 26 obrambnih stolpov, 4 glavna vrata, kjer sta potekali glavni ulici, srce mesta pa je tvoril forum z baziliko, ob kateri je bila odkrita tudi rotunda. Antična pokopališča so bila razporejena ob glavnih mestnih vpadnicah, takoj izven mestnih vrat; Emona je imela 3 nekropole: severno, vzhodno in zahodno, na področju Ajdovščine in Metalke pa so bili odkriti poznoantični in zgodnje-krščanski grobovi. Najdbe pričajo o živahni trgovini predvsem s prostorom severne Italije (vplivno območje Ogleja). Izkopan je bil tudi zgodnjekrščanski baptisterij z donatorskimi napismi.

V obdobju preseljevanja ljudstev odprta lega Ljubljani bolj škodi kakor koristi-tu mimo prodirajo številna barbarska ljudstva; med njimi zahodni Goti, Huni (ki naj bi 452 Emono požgali), vzhodni Goti, Langobardi in Avari. Najdbe iz tega obdobja so redke in omejene na posamezne predmete. Edino večje najdišče je grobišče vojaške vzhodnogotske postojanke v Dravljah. Staroselci so se pred vdori različnih ljudstev umaknili na okoliške višinske postojanke-edina raziskana je Polhograjska gora. Kasneje pridejo na ta prostor Slovani, ki poselijo predvsem obrobne dele Ljubljanske kotline.

Od 8. stoletja naprej je tukaj prisotna oglejska cerkvena organizacija, katere začetno pokristjanjevanje se nadaljuje v

ustanovitev šempetrske prafrare v 9. stoletju in kasnejših lastniških cerkva. Zadnji artefakt, ki je predstavljen, je darilna listina iz leta 1146, kjer je kot priča omenjen Wodolric de Luwigana, kar je najstarejša omemba imena Ljubljana.

Martin Horvat na koncu še na kratko predstavi poselitev Ljubljanskega gradu od prazgodovine do srednjega veka. Vsa besedila imajo tudi vzporeden angleški prevod.

Lucija ŠOBERL

Taja Čepič et al.: *Poselitev Ljubljanske kotline - urbani razvoj Ljubljane / Settlement of the Ljubljana Basin - Urban Development of Ljubljana*. Mestni muzej Ljubljana, Ljubljana 1997. ISBN 961-90351-4-3. 96 strani, številne fotografije in grafične priloge v tekstu. Besedilo v slovenščini in angleščini.

Delo je nastalo kot spremni katalog razstavi Mestnega muzeja na Ljubljanskem gradu ob evropskem mesecu kulture, ki ga je gostila Ljubljana. Katalog podolžnega formata je bogato opremljen s sicer neoštevilčenimi fotografijami, ki pa so ustrezno podnaslovljene in smiselno dopolnjujejo besedilo in z izseki topografskih kart, ki omogočajo enostavno in hitro orientacijo v prostoru. Žal je tisk topografskih podlog zelo svetel, tako da ima verjetno marsikateri bralec precej težav z njihovo razpoznavo.

V katalogu je sodelovalo dvanajst avtorjev besedil, ki opisujejo razvoj poselitve Ljubljanske kotline od prvega pojava človeka na tem prostoru, do današnje podobe prestolnice. Prispevki z arheološko vsebino so članki Irene Šinkovec o koliščih na Ljubljanskem barju in utrjenih prazgodovinskih gradiščih, s posebnim poudarkom na predstavitvi gradišča na Grajskem griču; podpisanega o zgodnjem naselbinu pod grajskim hribom in pričetku romanizacije tega prostora; Ljudmile Plesničar-Gec o Emoni; Irene Sivec o poznoantični Emoni v anonimnem geografskem delu imenovanem Atamine in poznoantičnem obdobju tega prostora ter iste avtorice o zgodnjem srednjeveških zametkih novega mesta. Arheološki del kataloga zaključujeta članka Martina Horvata o nastanku in razvoju srednjeveške Ljubljane, kakor ga pojasnjujejo izsledki številnih manjših in večjih izkopavanj na območju današnjega mestnega jedra. V nadaljevanju je s posameznimi poudarki predstavljen prostorski razvoj mesta vse do danes.

Boris VIČIČ

Vera Kolšek: *Rimska nekropola v Šempetru. Vodnik / Römische Nekropole in Šempeter. Führer*. Pokrajinski muzej Celje, Celje 1997. ISBN 961-90488-0-6. 56 strani, 63 slik.

Prvi vodnik za ta edinstveni spomenik iz rimske dobe je leto dni po odprtju parka z rekonstruiranimi grobnicami napisal Josip Klemenc. Sledil mu je vodnik Vere Kolšek, ki je izšel v zbirki Kulturni in naravni spomeniki Slovenije in je doživel kar nekaj ponatisov.

Novi vodnik izpod peresa Vere Kolšek, izkopavalke in soavtorice rekonstrukcije šempetrskih spomenikov, je razširjen in obogaten z barvnimi fotografijami ter tiskan dvojezično - v slovenskem in nemškem jeziku.

Avtorica uvodoma kratko predstavi arheološko podobo Šempetra in njegove okolice. Navaja najzanimivejša odkritja v bližnjih zaselkih od prazgodovine do pozno rimskega obdobja. Sledi prikaz zgodovine raziskav. Le-te so potekale v dveh ločenih kampanjah. Najprej izkopavanje v stari strugi Savinje v letih 1952-1956 in nato še med leti 1964 in 1967, ko so izkopali ostanke grobišča na vzhodnem delu vasi. Rezultati izkopavanj vzhodnega dela nekropole so tokrat nekoliko širše predstavljeni in dopolnjeni s fotografijami gradiva in terenskimi posnetki.